

ФОРМИ І МЕТОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОСТОРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Лехкодух Т.

*Студентка факультету історії, права і публічного управління
Науковий керівник – доц. Волошина О. В.*

Розвиток просторового мислення відбувається в процесі отримання накопичених учнем знань і є однією з істотних характеристик онтогенезу дитячої психіки. Високий рівень розвитку просторового мислення є необхідною умовою успішного розвитку різних загальних та спеціальних дисциплін на всіх етапах навчання, тим самим підкреслюючи актуальність таких досліджень.

Актуальність статті полягає у необхідності впровадження просторового мислення в процес викладання історії, оскільки в освітній практиці ситуація свідчить про те, що розвиток просторового мислення в учнів не відповідає сучасним вимогам.

Метою статті є визначення основних форм та методів роботи для навчання учнів на уроках історії просторових навичок; показ практичних шляхів розвитку просторових навичок учнів на уроках історії.

Методиці формування просторових компетентностей на уроках історії приділена значна кількість досліджень. Методичну базу роботи з історичною картою було закладено ще за радянських часів. Серед сучасних дослідників вивченням теми займаються О. Пометун [4], О.Фідря [2; 3], О. Летошко [1].

Уміння учнів орієнтуватися в історичному просторі передбачає оволодіння учнями такими навичками: відбирати за назвою ті історичні карти, які здатні надати матеріал для виконання поставленого завдання; після відбору необхідної карти ознайомитися з її легендою, встановлюючи, якими умовними зображеннями позначено на карті ту чи іншу історичну інформацію; визначати масштаб карти, тобто знати, скільки кілометрів на місцевості зображені в 1-му сантиметрі карти; визначати географічне положення історичного об'єкта [1, с.14].

Можна запропонувати такі вправи, спрямовані на оволодіння переліченими навичками:

1. Перед початком вивчення нової теми вчитель просить знайти в атласі карту, яка може бути використана під час вивчення теми й довести, що потрібна саме ця карта. Іншим варіантом вправи є завдання учням пояснити, чому та чи інша карта, що хронологічно або за змістом не відповідає темі уроку, не може бути використана під час вивчення теми.

2. Учитель просить учнів знайти на карті умовні позначені, які трапляються в легенді карти. Інший варіант вправи – учитель показує на карті умовний знак і просить учнів пояснити за допомогою легенди, що він означає.

3. Використовуючи карту, визначити її масштаб. Учитель просить учнів визначити масштаб карти. Для необхідного усвідомлення дій учнями вчитель може задати додаткові запитання: “Як ви визначили масштаб карти? У якій частині карти міститься інформація про її масштаб?”

4. Учитель описує словами географічне розміщення історичного об'єкта, а учні знаходять його на карті. Інший варіант – учитель показує на карті історичний об'єкт, а завдання учнів полягає в тому, щоб точніше описати його місцезнаходження.

Учитель може також попросити учнів співвіднести елементи, записані на дошці, у дві колонки: одна перераховує історичні об'єкти, інша дає словесний опис їх географічного розташування на історичній карті [2, с. 20].

Щоб оволодіти вмінням учнів орієнтуватися в історичному просторі, вчитель може використовувати такі типові завдання:

1. Покажіть місця історичних подій: «Показати на карті місто Новий Карфаген».

2. Знайдіть і назвіть історично-географічний об'єкт на історичній карті: «Знайдіть на карті найважливіші міста Перської держави».

3. Співвіднесіть історичну карту і контурну карту: «За допомогою карти атласу позначте на контурній карті місця, де були знайдені залишки австралопітеків».

4. Визначте географічне розташування історичного об'єкта на карті за допомогою слів: «У якій частині Африки знаходився Стародавній Єгипет?».

Наступна група вмінь, яку ми виділили в структурі просторової компетентності, є вміння, що забезпечують отримання (читання) з карти історичної інформації. Прикладами завдань, спрямованих на формування вмінь цієї групи [1, с. 15], є такі завдання:

1. Знімати з карти цифрову інформацію: «Яка кількість воїнів була в складі Афіньського та Перського військ у битві поблизу міста Марафон?».

2. Вимірювати відстань та площу з використанням масштабу: «Підрахуйте, яку відстань здодало македонське військо від столиці Македонії до міста Мемфіс?».

3. Здійснювати опис історико-географічного об'єкта, використовуючи легенду карти: «Опишіть кожну із частин, на які розділилася Франкська імперія».

4. Описувати словами відбиту на карті дійсність: «Використовуючи історичну карту, опишіть шлях переселення племен вандалів»

Зауважимо, що після оволодіння учнями вміннями «зчитувати» з карти цифрову інформацію в подальшому на уроках ми радимо звільнити учнів від виконання механічної за своїм характером роботи. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з картографічним матеріалом уможливорює це зробити.

Для формування й розвитку вмінь учнів орієнтуватися в історичному просторі й умінь «зчитувати» цифрову інформацію з карти варто якнайширше використовувати різноманітні дидактичні ігри, пов'язані з опрацюванням історичної або контурної карти. Наприклад, за конфігурацією походів першовідкривачів учням потрібно визначити, який історичний факт знайшов тут своє розкриття або ж здогадатися за описом, узятим із історичного джерела, про який історико-географічний об'єкт йдеться в ньому мові тощо [3, с. 19].

Наступним елементом у структурі просторової компетентності учнів є набуття ними досвіду створення власних картосхем і легенд до контурної карти як авторської інтерпретації історичного простору. Для того, щоб набути цей досвід, на першому етапі учні повинні ознайомитися та засвоїти абстрактну мову символів. Учні повинні усвідомити, що будь-який символ, що використовується на історичній карті, несе певну інформацію та містить у собі певний смисл. Дійти до такого висновку вчитель може допомогти навіть шестикласникам під час їхньої роботи з першою картою, з якою учні починають працювати на уроках історії стародавнього світу «Перші люди на Землі» [3, с. 21].

Доцільно також використовувати нескладні творчі завдання. Наприклад, таким творчим завданням може бути вигадати умовний знак, яким слід позначити подію, для якої не існує умовного знака. При виконанні учнями таких завдань учитель повинен поставити перед ними вимоги: умовний знак має бути графічно простим; легко упізнаватися й передавати суть явища (події). Наприклад:

1. Позначте відповідними умовними позначеннями найвідоміші міста Харашпської цивілізації. Використайте для створення умовних позначень ілюстрації в історичному атласі та підручнику.

2. Які природно-географічні об'єкти потрібно позначити на контурній карті, щоб пояснити, чому вторгнення аріїв в Індію могло відбутися тільки з північно-західного напрямку?

3. Накресліть найбільш зручний маршрут подорожі з індійського міста Паталіпутра до китайського міста Цзи. Які природно-географічні умови будуть сприяти, а які завадять “здійсненню” вашої подорожі?

4. Які природно-географічні об'єкти потрібно позначити на контурній карті, щоб пояснити напрямом “Великого шовкового шляху”?

5. Позначте відповідними символами території виникнення буддизму, конфуціанства, даосизму. Які символи ви оберете для виконання завдання? Чому?

6. Проілюструйте контурну карту відповідними малюнками, що розкривають внесок індійського та китайського народів у розвиток світової культури. Які предмети ви оберете як символи? [4, с. 261].

Таким чином, при формування просторових компетентностей учитель може застосовувати різні методи та прийоми для того, щоб допомогти учневі в розвитку його вміння працювати з картою. Завдання вчителя полягає у тому, щоб розвинути в учня вміння «читати» карту, аналізувати її зміст та систематизувати матеріал, отриманий при дослідженні карти.

Література

1. Летошко О. Формування в учнів просторової компетентності засобами електронних картографічних джерел. *Історія України*. №10 (698). 2011. С.13–16.
2. Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція та картографічні вміння й навички у курсах шкільної історії. *Історія в школах України*. № 5. 2009. С.17-21.
3. Фідря О. Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів. *Історія в школі*. 2003. №3. С.18–23
4. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза. 2005. 328 с.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЯК ОСОБИСТІСНО ЗНАЧУЩА ЯКІСТЬ

Лилик В. В.

**Аспірант кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління освітніми закладами
Науковий керівник – проф. Фрицюк В. А.**

На сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах реформування та вдосконалення системи вищої освіти в Україні виникає необхідність активного пошуку нових резервів якісної підготовки фахівців, здатних до розвинутого професійного вдосконалення відповідно до вимог конкретної фахової спрямованості. Освіта майбутніх журналістів при цьому не стає винятком. Аналіз практики